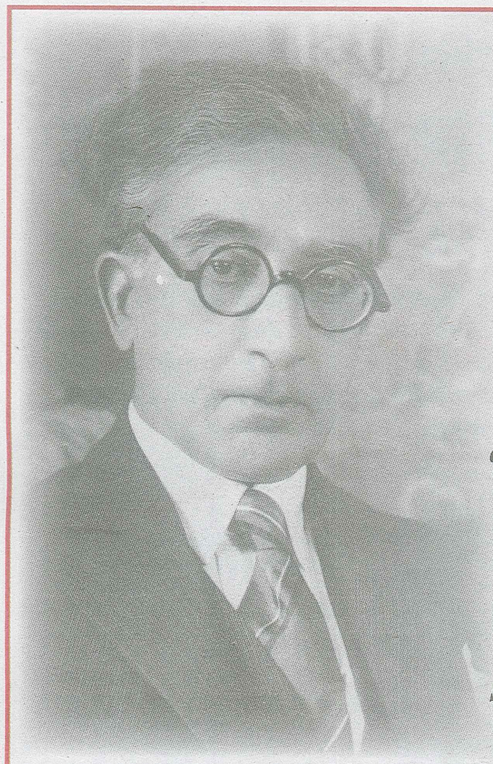

HERKÜL MİLLAS VE ÖZDEMİR İNCE'NİN ÇEVİRİSİYLE 'KONSTANTİNOS KAVAFİS - BÜTÜN ŞİİRLERİ'

Muzip, bilge bir ölümsüz: Kavafis!

Krallık, satraplık, komutanlık gibi göz kamaştırıcı şeylere erişmiş insanları da anlatır Kavafis, bilgeleri de. Şiirlerinde şu izleğin ısrarla sürdürüldüğünü görürsünüz: İnsanoğlu ün, şan, şeref gibi göz kamaştırıcı şeylerin peşinde koşar, parlak ışıklara, sırmalı giysilere bayılır ama bunlar ne kadar da hava cıva şeylerdir, bir var bir yokturlar.

Herkül Millas ile Özdemir İnce, yayına hazırladıkları Konstantinos Kavafis - Bütün Şiirleri (Sia Kitap) adlı kitaba Kavafis uzmanı yazar Stratis Tsirkas'ın tanıtma yazısını almışlar -önsöz yerine-. Çevirmenler şairin Sular İdaresi'ndeki iş arkadaşlarından biriyle yapılmış (ve yıllar önce galiba İskenderiye'de bir gazetede yayımlanmış) bir söyleşiyi de koymuşlar.

ÜLKER İNCE

ÖNSÖZLER...

Herkül Millas ile *Özdemir İnce*'nin hazırladıkları (yani çift ana dilli İstanbul Rumu bir Yunan vatandaşı olan *Herkül Millas*'la bir Türk vatandaşı olan şair *Özdemir İnce* tarafından Yunanca aslından aktarılmış şiirlerle hazırlanmış), *Sia Yayınları* tarafından yayımlanmış *Konstantinos Kavafis- Bütün Şiirleri* adlı kitabı okudum. Kitaba *Kavafis* uzmanı olan Yunan bir yazarın, *Stratis Tsirkas*'ın tanıtma yazısını almışlar –önsöz yerine-.

Şimdilerde genelde önsözleri kitabın sonuna koyuyorlar. Daha mı iyi oluyor, yani? Bana göre aslında başa da koysanız sona da koysanız hiç kimse önsözü okumak zorunda değil. İsteyen önce okur, isteyen okumaz, isteyen sonra okur, isteyen hem önce hem sonra okur.

Kitabı yayına hazırlayanlar, iplerin kendi ellerinde olduğunu, okura önsözü sonra ya da önce okutabileceklerini düşünüyorlarsa hata ediyorlar.

Bazen -belki dikkatimi bile fazla vermeden- önsözü önce okumayı yararlı bulurum. Önce okumanın kendine göre yararları vardır, kitaba bir hazırlıktır bu. Metnin kabul salonuna girmeden önce binaya dışarıdan bakmak isterim. Bu bina kaç katlı, pencereleri var mı, küçük mü büyük mü, az mı çok mu falan.

ÇEVİRMENİN GÖRÜNMEZLİĞİ!

Bir zamanlar çevirmenler kendilerinin görünmezliğine çok içerlerlerdi. İnsanlar sözgelimi *Dostoyevski*'nin Türkçeye çevrilmiş bir romanını okur, o romana hayran olur ama o metnin doğrudan doğruya *Dostoyevski*'nin kaleminden çıkmış bir metin olmadığı, bir çevirmenin kaleminden çıktığı gerçeğini dikkate almaz, çevirmenin adına hiç dikkat etmez, adını öğrenmezlerdi. (Şimdi yavaş yavaş değişiyor. Okurlar çevirmenlere de dikkat ediyorlar.) Bereket çeviri kuramcıları çevirmenlere, hayır siz görünmez değilsiniz, o metinlerde ayak izleriniz var, bir metnin bir tek çevirisi olmaz, sizin çeviriniz izinizi taşır dediler de çevirmenler biraz rahatladı.

KUSURSUZ ÇEVİRİ, CAN YÜCEL VE ÇEVİRİNİN İKİ YÖNLÜLÜĞÜ

Ancak okur, çevirmenin karda yürüyüp izini belli etmemesini ister. Karda yürüyüp de iz bırakmamak olası mı, bunun olanaksız olduğunu okur da bal gibi bilir elbette ama yine de çevirmenin izlerini gizlemesini, izlerin görünmemesini ister.

Can Yücel'in çevirilerinden belki de bazı okurlar bu yüzden rahatsız olmuştur. Ben herkese, *Skakespeare*'in (genelde *"Olmak ya da olmamak"* diye çevrilen) *"To be or nor to be"* dizesinin *"Bir ihtimal daha var, o da ölmek mi dersin?"* biçimindeki *Can Yücel* çevirisinden daha kusursuz bir çevirisi olabilir mi diye sorardım, sorduğum kişiler, boyun büker susardı. *"İyi ama"*... derlerdi.

Çevirinin iki yönlülüğünden geliyor bu, kendi anadilinizde bir metin okuyorsunuz ama o metnin başka bir dile ve kültüre ait olduğunu biliyorsunuz. Çevirinin bu iki duyguyu da vermesini ister okur.

Çevirmenlerdeki bu görünmezlik duygusu kitapları yayına hazırlayan editörlerde de var anlaşılan. Önsözleri kitapların başından alıp sonuna koymaya başladılar. Bu davranışta görünürlük kazanma isteğinin, bu karın ağrısının ipuçlarını görüyorum, sanki *"Biz varız, yok değiliz, buradayız, önsözü önce mi sonra mı okumalısınız buna karar veren biziz"* demek istiyorlar.

Onlara da biri söylese keşke, siz de çevirmenler gibi *"gizli görünürlüğe"* yazgılı insanlarsınız. Sizin de yayımlanan kitaplarda izleriniz var. Daha fazla görünürlük istemeniz gereksiz ve sevimsiz.

Gelelim *Kavafis* çevirilerine. Çevirmenler kitaba bir önsöz eklemekle de kalmayıp (nereden buldularsa) bir de şairin Sular İdaresi'ndeki iş arkadaşlarından biriyle yapılmış (ve yıllar önce galiba İskenderiye'de bir gazetede yayımlanmış) bir söyleşiyi de koymuşlar. *Kavafis*'in iş arkadaşı olan adam anlatıyor, Sular İdaresi'nde memurluk yaparken tanıdığı *Kavafis*'i.

Kavafis'in işe nasıl hep geç geldiğini, amiri geç kaldığını anlamasın diye biriyle şapkasını üst kattaki odasına gönderip askılığa astırdığını (amirleri onun işe geldiğini ama belki de tuvalete gittiğini sansınlar diye), her zaman masasının üzerine dosyaları yığıp bazı dosyaları inceliyormuş gibi yaptığını, çok çalışıyormuş gibi göründüğünü falan.

Güle güle ölürsünüz okurken. Muzip, oyuncu bir adam *Kavafis*. İnsanları kandırdıkça kıs kıs gülüyordu herhalde. Onu anlatan iş arkadaşı da şaşıp şaşıp kalıyor, o matrak adamın dünyaca tanınan bir şair olmasına, hele bazı adamların gelip kendisine onu anlattırmasına!

ERİŞİLMESİ ZOR!

Bunları okuduktan sonra şiirleri okumaya başladım. İnsan bazen bazı yazar ve şairlerin *"büyük"* olduğunu duya duya büyüyor ama neden büyük olduğu konusunda ilk elden bilgisi olmayabiliyor. Ben de o merakla okudum şiirleri.

O çok ünlü *Kent* şiirinden (*"Başka diyarlara, başka denizlere giderim dedin"* diye başlayan şiirden sonra) *"Satraplık"* başlıklı bir şiir var. O şiirde *Kavafis* özetle (şiirin özeti mi olur ama özetle) sen neler hayal ederken, neler isterken, *"halkın ve sofistlerin övgülerini/ o erişilmesi zor, o paha biçilmez alkışları/ Agora'yı, Tiyatro'yu, ve Defne taçlarını"* isterken sana satraplık (valilik gibi bir şey) verdiler diyor.

"O erişilmesi zor" sözü özellikle dikkat istiyor. *Kavafis* krallık, satraplık, komutanlık gibi göz kamaştırıcı şeylere erişmiş insanları anlatır, bunları erişilebilir şeyler arasında sayarken *"o erişilmesi zor"* şeylerin neler olduğuna da işaret eder, hele bir şiirinde *"bilgelerden"* söz eder, *"Yalnızca olan şeyleri bilir insanlar"* der, *"Geleceği tüm ışıkların sahipleri bilir/ o yalnız ve mutlak olan Tanrılar./ Bilgeler de sezerler olacakları./ Tehlike işareti verirler bazen/ ...Oysa... /dışarda halklar hiçbir şey duymaz sokakta"* der. >>

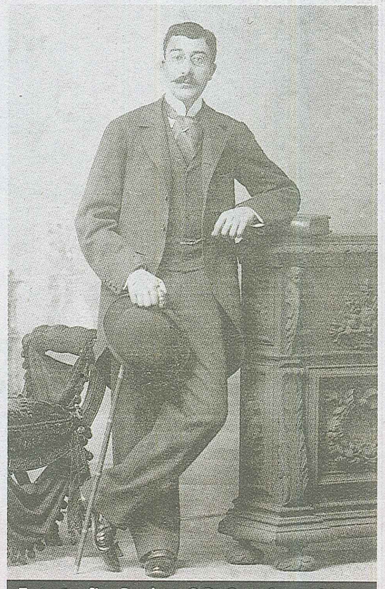

Fotoğraflar Pacino-C.P. Cavafy Archives - Onassis Foundation